

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ECONOMIC DIPLOMACY AND ITS ROLE IN ENSURING ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Петришин О.О., к.ю.н., доцент,
вчений секретар

*Навчально-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

Маргіта М.Є., студентка III курсу міжнародно-правового факультету
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Єфремова К.В., к.ю.н., старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи

*Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України*

Стаття присвячена дослідженню історії та сучасного стану економічної дипломатії, її завдань і цілей. З огляду на те, як вона функціонує та які механізми використовує, економічна дипломатія демократичних держав є ключовим інструментом, що використовується для формування і реалізації зовнішньої політики.

«Економічна дипломатія» – це загальний термін, який використовується для характеристики всієї діяльності національної держави щодо захисту та просування власних економічних інтересів на міжнародному рівні. У процесі реалізації зовнішньої політики держава може використовувати дві групи економічних інструментів: економічна допомога (розвиток) і економічні санкції. Економічна дипломатія зазвичай є першим етапом зближення між двома або більше країнами, що відкриває шлях до політичних контактів, які в свою чергу гарантують стабільність і співпрацю за допомогою переговорів, угод і домовленостей.

Економічна дипломатія є найбільш придатним і достовірним індикатором для оцінки економічного потенціалу, сили і уразливих місць, а також намірів інших держав. Вона забезпечує аналіз витрат і вигод для того, щоб уряд країни раціонально здійснював просування національних інтересів, а стосовно амбітних держав – перетворення на гегемоністську силу у власному регіоні чи навіть в масштабах міжнародної системи.

Розкрито пряму взаємозалежність економічних відносин та рівня безпеки. Членство в Європейському Союзі – це крок, який зміцнює економічне становище держави, а через нього і її безпеку.

У статті розкрито зв'язок між національною безпекою та економічною дипломатією. Показано, що економічна дипломатія може сприяти політиці національної безпеки як другорядний чинник, оскільки збройні сили є основним гравцем, разом з тим стосовно забезпечення економічної безпеки вона набуває першочергового значення. За активної економічної діяльності між державами національна безпека посилюється для всіх сторін.

Ключові слова: економічна дипломатія, примусова дипломатія, економічний суверенітет, економічна безпека, національні економічні інтереси, Україна.

The article is devoted to the study of the history and current state of economic diplomacy, its tasks and goals. Given the way it functions and the mechanisms it uses, economic diplomacy of democratic states is a key tool used to formulate and implement foreign policy.

«Economic diplomacy» is a general term used to characterize all activities of a national state to protect and promote its own economic interests at the international level. In the process of implementing foreign policy, a state can use two groups of economic instruments: economic assistance (development) and economic sanctions. Economic diplomacy is usually the first stage of rapprochement between two or more countries, paving the way for political contacts, which in turn guarantee stability and cooperation through negotiations, agreements and arrangements.

Economic diplomacy is the most appropriate and reliable indicator for assessing the economic potential, strengths and vulnerabilities, as well as intentions of other states. It provides a cost-benefit analysis for a government to rationally promote national interests and, in the case of ambitious states, to become a hegemonic force in its own region or even within the international system.

The author reveals the direct interdependence of economic relations and the level of security. Membership in the European Union is a step that strengthens the economic position of the state and, through it, its security.

The article reveals the relationship between national security and economic diplomacy. It is shown that economic diplomacy can contribute to national security policy as a secondary factor, since the armed forces are the main player, but in terms of ensuring economic security, it is of primary importance. With active economic activity between states, national security is enhanced for all parties.

Key words: economic diplomacy, coercive diplomacy, economic sovereignty, economic security, national economic interests, Ukraine.

Постановка проблеми. Роль і значення економічної дипломатії в міжнародних відносинах, її методи, засоби і ефекти, яких вона досягає завдяки мобілізації своїх можливостей, значною мірою залежить від сприйняття дипломатії в цілому в контекст сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів, а також постановки перед дипломатичними службами завдань щодо швидкого та адекватного реагування на зміни у міжнародному співтоваристві, виклики і загрози економічній безпеці держави.

Економічна дипломатія є запорукою успішної реалізації зовнішньої політики та важливим чинником забезпечення економічної безпеки держави, що обумовлює популярність відповідного напрямку наукових досліджень.

Водночас геополітичні та геоekonomічні процеси також зумовлюють підвищення інтересу до даної проблематики.

Мета статті полягає у визначенні місця і ролі економічної дипломатії у забезпеченні економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «економічна дипломатія» трактується досить широко. Як наслідок напрям відповідних наукових досліджень втрачає свої відмінні риси, його межі стають дедалі більш розмитими, утворюючи предмет не лише науки міжнародного права, але переходячи в предмет науки права національної безпеки, наукових дисциплін економічного та політологічного характеру.

Проблематика економічної дипломатії протягом останнього десятиліття привертає увагу як зарубіжних (Cooper A.F., Heine J., Thakur R.), так і вітчизняних науковців (Білорус О., Грущинська Н., Деделюк К., Іванова В.М., Нижник В., Фліссак К., Шаров О.). Разом з тим далеко не всі аспекти економічної дипломатії отримали належне висвітлення, зокрема її роль в інтеграційному процесі, а також у застосуванні економічних санкцій до росії як країни агресора та повоєнного відновлення України, що надає актуальності і практичної значущості дослідженню.

Виклад основного матеріалу. Прийнято вважати, що комерційна діяльність традиційно є важливою складовою дипломатичної діяльності, а її засоби, методи та цілі визначалися конкретним історичним моментом. До ХХ ст. комерційна діяльність розглядалася як побічний продукт політичної дипломатії, хоча насправді торгівлю слід розглядати як одне з першоджерел дипломатії, оскільки саме торгівля завжди виступала основним стимулом для перетину тогочасних державних кордонів і розвитку співробітництва між державами. Так, піднесення економічної та воєнної могутності держав Старого Світу було обумовлене європейською колонізацією Азії, Африки і Америки, розвитком торгівлі з заморськими територіями. Не дивно, що до Першої світової війни економічна (торгова) дипломатія ототожнювалася з агресивною колоніальною політикою європейських держав¹.

Хоча економічна дипломатія як напрям зовнішньополітичної діяльності існує давно, саме поняття «економічна дипломатія» увійшло до категоріального ряду науки міжнародного права та суміжних наук недавно. Цілком логічно, що у наукових працях зустрічається чимало доволі відмінних його визначень². Попри це більшість визначень, які зустрічаються в працях зарубіжних авторів, включають наступні елементи: полегшення доступу до зовнішніх ринків для національних виробників; залучення прямих іноземних інвестицій на національну територію;

¹ Загальновідомо, що вирішальну роль в європейській експансії відіграли приватні комерційні організації, відмінністю яких була їхня двоїста політико-торговельна природа (торгова експансія с. Правовий статус таких комерційних організацій еволюціонував. Спочатку, протягом XVII – середини XIX століть було створено так звані Ост-Індські компанії (британська, голландська, французька, датська, фламандська, шведська та ін.). Такі компанії досить швидко почали здійснювати діяльність, яка не відносилася до торгівлі, а саме: адміністративну, військову та дипломатичну. Така фактична конкуренція Ост-Індських компаній з національними державами зумовила необхідність започаткування державного контролю саме за такою некомерційною їх діяльністю (так, у 1784 р. британський парламент відповідно до акта Півта створив спеціальну Контрольну раду).

Починаючи з другої половини XIX ст., з'являється новий тип комерційних структур – йдеться про перші транснаціональні компанії (наприклад, Компанія Британського Північного Борнео, Королівська Нігерська компанія, Імперська Британська Східно-Африканська компанія та Британська Південно-Африканська компанія), діяльність яких прийнято позначати поняттям «дешевий імперіалізм». Державна влада перекладала завдання щодо колонізації нових територій та їх освоєння на вказані компанії, які наділялися правом керувати ними в адміністративному плані. В окремих випадках, як наприклад в Германській імперії, захоплення нових земель здійснювалося в рамках приватної ініціативи, а вже потім отримувало підтримку держави. З часом діяльність таких компаній дедалі більше розглядали з позиції забезпечення сфери національних інтересів, а отже вважали, що вони діють не лише у корпоративних інтересах, а й у державних.

² Baine N. та Woolcock S. визначають сучасну економічну дипломатію як комплекс заходів (як щодо методів, так і процесів прийняття міжнародних рішень), пов'язаних з транскордонною економічною діяльністю (експорт, імпорту, інвестиції, кредитування, допомога, міграція), яку здійснюють державні та недержавні суб'єкти [1]. Нижник В. М. під економічною дипломатією пропонує розуміти специфічну область сучасної дипломатичної діяльності, пов'язана з використанням економічних важелів як об'єктів і засобів боротьби та співробітництва в міжнародних відносинах [2]; на думку Шаров О., це сукупність організаційно-правових інструментів та дій у зовнішньоекономічній сфері та скоординована взаємодія державних і недержавних структур із метою забезпечення сталого розвитку держави і її економічної безпеки, особливо в умовах глобалізації [3]; в свою чергу Деделюк К. трактує економічну дипломатію як взаємозв'язану та спільну діяльність органів державної влади і різномірних підприємницьких структур, фінансово-економічних установ, що спрямована на відстоювання національних економічних інтересів, забезпечення конкурентних переваг і створення сприятливих умов у зовнішньоекономічній діяльності для вітчизняної економіки з використанням дипломатичних механізмів та інструментів [4].

вплив на міжнародні правила заради з урахуванням національних економічних інтересів [5].

Завдання економічної дипломатії полягає у досягненні економічних цілей дипломатичними засобами, що не виключає також використання економічних важелів. Дипломатія може застосовувати також економічні важелі (санкції) для досягнення неекономічних (політичних і/чи військових) цілей; в цьому разі така діяльність також буде вважатися проявом економічної дипломатії.

Економічна дипломатія є складовою зовнішньополітичної діяльності держави, яка тісно пов'язана з сектором безпеки, оскільки її результативність впливає на стан економічної безпеки держави, реалізацію національних економічних інтересів³. Відтак не лише зовнішньополітичний, але й безпековий вектор визначають цілі та завдання економічної дипломатії, а також ту сукупність форм, засобів і методів, які вона використовує для реалізації зовнішньоекономічної та безпекової політики.

Зміст економічної дипломатії значно ширший, ніж підтримка національних товаровиробників за кордоном або залучення іноземних інвестицій. Він може також передбачати використання примусової економічної дипломатії. Її використовували впродовж усієї історії як інструмент зовнішньої політики для представлення мирної альтернативи і засобу припинення військового втручання або ескалації війни⁴. Це дипломатичний метод, який використовує країна, що погрожує застосуванням економічних санкцій або ембарго, для стримування можливого виникнення конфлікту або для того, щоб змусити іншу країну поступитися певною вимогою або не брати участь у певному способі дій. При цьому при оцінці доцільності використання санкцій як інструменту попередження або подолання конфлікту, особа, яка приймає рішення, повинна враховувати як вартість економічних санкцій (наслідки застосування економічних контр-санкцій), так і їх ефективність⁵ [6–9]. Економічна дипломатія демократичних країн також передбачає можливість використання економічних санкцій для тиску на уряди авторитарних країн [10] та притягнення до відповідальності та покарання правопорушників, починаючи від фінансистів терористів та контрабандистів наркотиків та закінчуючи коруптованими чиновниками⁶, а також надання міжнародної допомоги та фінансування країн-партнерів, наприклад України, які зазнали агресії, пережили конфлікти чи стихійні лиха.

Українська дипломатія знаходиться на етапі опанування механізмів економічної дипломатії. Зважаючи на це, а також її інтеграцію до Європейського Союзу, актуальність і практичну значущість представляє досвід використання європейської економічної інтеграції.

Протягом ХХ ст. економічна дипломатія країн Західної Європи була зосереджена на економічному відновленні після двох світових війн, зокрема укладанні та реалізації Програми відновлення Європи («план Маршала»); ство-

³ Під національними економічними інтересами ми розуміємо сукупність об'єктивних економічних потреб країни, задоволення яких забезпечує ефективне функціонування та сталий розвиток її економічної системи; певний стан, при якому національні економічні інтереси захищені від внутрішніх і зовнішніх загроз [4].

⁴ Так, облога вважалася найвищою формою економічних санкцій у стародавніх і середньовічних війнах. Економічні санкції були переосмислені в сучасну епоху міжнародних відносин як зовнішньополітичний захід превентивної дипломатії з метою ініціювати політичні та соціальні зміни в цільовій країні

⁵ У літературі склався консенсус з приводу того, що економічні санкції проти авторитарних режимів є менш ефективними, ніж санкції проти демократичних режимів. Авторитарні режими монолітні і мають можливості протистояти іноземному тиску. Ефективність санкцій проти диктатур залежить від інституційних відмінностей між різними типами автократії: однопартійні та військові режими менш схильні поступатися іноземному тиску, тоді як персоналістські режими можуть бути схильні поступатися іноземному тиску через відсутність у них сильних інституційних можливостей [6].

⁶ Економічна дипломатія може бути спрямована на забезпечення дотримання норм міжнародного права, щоб, наприклад, заохочувати уряди до боротьби з порушеннями права інтелектуальною власністю, корупцією та хабарництвом, наркоторгівлею, контрабандою тощо.

ренні Європейських співтовариств, що дало поштовх економічній інтеграції, яка обумовила стрімкий розвиток економічної дипломатії (проведення переговорів щодо зони вільної торгівлі, митного союзу, єдиного внутрішнього ринку, економічного і валютного союзу); надання допомоги постсоціалістичним країнам в рамках їхньої інтеграції до ЄС; участі у торгових війнах тощо. Європейська економічна дипломатія, що здійснюється на принципах субсидіарності, відсутності дублювання та взаємодоповнюваності [11], сприяла просуванню європейських фірм на нові ринки, зміцненню зв'язків між Європейською комісією та урядами держав-членів, а також між приватним та державним секторами⁷. Завдяки економічній інтеграції, а також економічній дипломатії ЄС перетворився на глобального економічного гравця [13].

Створення Європейської служби зовнішньої діяльності (ЄСЗД) як «дипломатичної агенції» ЄС, а також нова компетенція Євросоюзу щодо прямих іноземних інвестицій згідно з Лісабонським договором надало Європейському Союзу інструменти для того, щоб стати незалежним суб'єктом економічної дипломатії [14]. Як результат, політика ЄС щодо сприяння бізнесу перетворилася на багатогранну складну стратегію економічної дипломатії, якою в більш структурований спосіб займаються Комісія та ЄСЗД. До розробки цієї стратегії долучається також Європейський парламент [5].

З початком третього тисячоліття взаємопов'язані питання економічної дипломатії та економічна безпека посіли провідне місце у порядку денному міжнародної політики. Слід визнати, що в умовах глобалізації та регіональної інтеграції інтенсивність і багатовимірність відносин між державами суттєво зросла, що створює значні комерційні можливості на нових ринках. Водночас спостерігається зростання економічної невизначеності через швидкість глобалізації та проблеми, пов'язані з безпрецедентним зростанням цін на енергоносії, сировину та продовольство тощо. Це піднімає питання, як можна підвищити національну безпеку, зокрема такий її підвид як економічну, і як більш ефективно використовувати економічну дипломатію для забезпечення економічної безпеки [15].

Вітчизняна парадигма національної безпеки, як і багатьох пострадянських держав, підходить до її визначення з більш широких позицій, аніж це прийнято в країнах Заходу, розглядаючи її як систему, до структури якої входять численні невійськові компоненти (економічна, інформаційна, демографічна, екологічна та інші підвиди національної безпеки). Відповідно на державному рівні розробляється і ухвалюється не лише Стратегія національної безпеки України [16], але й Стратегію економічної безпеки.

Економічна безпека – це складна багатогорна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення і держави; протистояння дестабілізаційній дії чинників, які створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [17].

Згідно із Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року [18] економічна безпека України представляє собою складну систему, структуру якої утворюють наступні підвиди безпеки: фінансова безпека; виробнича безпека; зовнішньоекономічна безпека; інвестиційно-інноваційна безпека; макроекономічна безпека. Виходячи з означеної структури основними завданнями у сфері забезпечення економічної безпеки є: забезпечення

стійкості від зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз національним економічним інтересам держави та інтересам її громадян; збереження та розвитку економічної потужності країни з урахуванням Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [19] та позицій людиноцентризму; гарантування національної економічної незалежності та здатності до захисту національних економічних інтересів, зокрема у високотехнологічній сфері.

З метою захисту економічного суверенітету і безпеки України економічна дипломатія реалізує наступні цілі: захист національних економічних інтересів та прав суб'єктів підприємницької діяльності в державі перебування; сприяння розвитку торговельно-економічних зв'язків, залученню іноземних інвестицій у пріоритетні сфери економіки і виконанню міжнародних договорів, укладених із державою перебування; інформування органів державної виконавчої влади про цінову, податкову, тарифну політику, яку проводить держава перебування стосовно товарів, що експортуються; підготовка висновків щодо доцільності імпорту товарів та послуг, залучення кредитів із держави перебування, виходячи із запропонованих державою перебування цін, тарифів, кредитних ставок тощо [2].

Досягнення цілей економічної дипломатії забезпечує діяльність органів державної влади: Президента України; Верховної Ради (профільні комітети, діяльність яких пов'язана із цілями економічної дипломатії); Кабінету Міністрів⁸; профільних міністерств (Міністерство закордонних справ⁹ та Міністерство економіки¹⁰); відділів з економічних питань у складі закордонних дипломатичних установ¹¹ [20].

Основні принципи економічної дипломатії України можна визначити шляхом тлумачення положень Закону України «Про дипломатичну службу» (ст. 4) та Закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (ст. 2). До них належать наступні принципи: пріоритет загально-визначених норм та принципів міжнародного права перед нормами та принципами національного права; патріотизм; відстоювання національних інтересів України і служіння її народові; професіоналізм, компетентність, ініціативність; повага до територіальної цілісності іноземних держав; невтручання у внутрішні справи держав; взаємовигідне міждержавне співробітництво; відповідальність за виконання міжнародних зобов'язань; демократизм і законність [21; 22].

Україна як країна, що знаходиться на перехресті геополітичних та геоekonomічних інтересів, має суттєвий

⁸ Відповідно до Конституції України уряд забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність, реалізацію внутрішньої і зовнішньої політики держави, розробку і здійснення загальнодержавних програм економічного розвитку; організацію і забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності України. Також Кабінет Міністрів координує та спрямовує діяльність Міністерства закордонних справ та Міністерства економіки, які безпосередньо впливають на здійснення економічної дипломатії України.

⁹ Відповідно до Положення про Міністерство закордонних справ України Міністерство у межах своїх повноважень бере участь у реалізації державної зовнішньоекономічної політики, політики інтеграції економіки України у світову економічну систему, а також участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України до європейського політичного, економічного і правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі.

¹⁰ Міністерство економіки України реалізує завдання щодо забезпечення формування та реалізації державної політики економічного і соціального розвитку; проведення аналізу стану та тенденцій економічного і соціального розвитку України. З 2017 р. Міністерство працює над виконанням домовленостей з НАТО щодо економічної безпеки. При міністерстві створена Міжвідомча експертна група з координації співробітництва України з НАТО у сфері економічної безпеки.

¹¹ Відділи з економічних питань забезпечують моніторинг основних тенденцій на фінансово-економічному, енергетичному, аграрному, валютному ринках країни перебування; заходів, які вживаються урядами цих держав щодо імпорту товарів на ринки відповідних країн, походженням у тому числі й з України; міжнародного досвіду регулювання різних сфер господарської діяльності; взаємодії державного та приватного секторів у найважливіших галузях економіки; реагування урядів країни перебування на глобальні виклики світової економічної, фінансової та торговельної систем.

⁷ Не лише у Європейському Союзі, але й в багатьох розвинених країнах економічній дипломатії беруть участь не лише співробітники дипломатичної служби, але й представники бізнесу та інститути громадянського суспільства. Так, Державний департамент США заснував Премію державного секретаря за корпоративну перевагу для нагородження американських компаній, які представляють американські цінності, працюючи стійко та відповідально у всьому світі [12].

потенціал для розвитку економічної дипломатії, оскільки досягнення національних інтересів у глобальному економічному середовищі потребує активної економічної дипломатії.

До початку російської агресії одним з найважливіших напрямів української економічної дипломатії вважалося залучення іноземних інвестицій. Забезпечення високих темпів економічного зростання потребує масштабних інвестицій в українську економіку. Для залучення іноземних інвестицій важливо проводити ефективну рекламну кампанію, розробляти привабливі умови інвестування, залучати іноземних експертів, а також забезпечувати дотримання верховенства права, незалежності та ефективності судової влади, боротьби з корупцією. Іншими інструментами економічної дипломатії у цій сфері є візити представників держави до інших країн для проведення переговорів з партнерами, організація виставок та бізнес-форумів, підписання угод та меморандумів про співпрацю з іноземними державами і міжнародними фінансовими організаціями.

Успіх економічної дипломатії у сфері залучення іноземних інвестицій залежить від багатьох факторів, зокрема від політичної та економічної стабільності в державі, прозорості інвестиційної політики, досконалості законодавства, ефективності захисту прав інвесторів на судовому рівні тощо.

Для залучення в українську економіку іноземних інвесторів напередодні війни було створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестпроектів та можливостей у 10-ти галузях економіки, а також розроблено Національну стратегію збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. Стратегія містить рекомендації щодо розвитку перспективних галузей української економіки для залучення інвестицій та шляхів збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну [23].

Російська агресія проти України змінила пріоритети економічної дипломатії. На сьогодні вона покликана, по-перше, забезпечити надання фінансової і матеріальної допомоги Україні з боку міжнародних фінансових інституцій, Європейського Союзу і окремих держав для покриття дефіциту державного бюджету під час воєнного стану, забезпечення стабільного функціонування фінансової системи, а також відновлення пошкоджених об'єктів

критичної інфраструктури, по-друге, спільно із донорами сприяти розробці плану повоєнного відновлення України [24], по-третє, використовувати можливості примусової економічної дипломатії, зокрема запровадження економічних санкцій, блокування і арешт активів російського Центробанку та олігархів, для унеможливлення їх використання для продовження війни і, навпаки, можливості спрямування їх на відновлення України [25].

Висновки. Економічна дипломатія – це офіційна дипломатична діяльність, яка спрямована на забезпечення економічного суверенітету та безпеки держави, просування її економічних інтересів на міжнародному рівні, збільшення експорту, залучення іноземних інвестицій та участь у роботі міжнародних економічних організацій. Зміст економічної дипломатії не обмежується підтримкою національних товаровиробників за кордоном або залучення іноземних інвестицій, крім цього він також передбачає використання заходів примусової економічної дипломатії.

Дипломатична служба держави знаходиться в авангарді розробки політики та здійснення економічної дипломатії для просування стратегічних інтересів та інтересів економічної безпеки держави. Під час реалізації економічної дипломатії національні уряди мають враховувати не лише свої національні економічні інтереси, але й економічні можливості, важливість прозорості та оптимальні способи роботи в умовах фрагментованої міжнародної системи.

З початком третього тисячоліття взаємопов'язані питання економічної дипломатії та економічна безпека посіли провідне місце у порядку денному міжнародної політики. В умовах глобалізації та регіональної інтеграції інтенсивність і багатомірність відносин між державами суттєво зросла, що створює значні комерційні можливості на нових ринках. Водночас зростає й економічна невизначеність. Це надає актуальності питанню більш ефективного використання економічної дипломатії для забезпечення економічної безпеки

Економічна безпека характеризується здатністю національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення і держави; протистояння дестабілізаційній дії чинників, які створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baine, N. and Woolcock, S. (2003). *The New Economic Diplomacy: Decision Making and Negotiation in International Economic Relations*, Ashgate Publishing Ltd
2. Нижник В.М. Економічна дипломатія та економічна безпека України: Навчальний посібник. Хмельницький: ХНУ, 2007. 299 с.
3. Шаров О. М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи. Київ, 2019. 560 с.
4. Деделюк К. Ю. Економічна дипломатія : конспект лекцій. Луцьк, 2017. 31 с.
5. Imbert F. B. In-depth analysis EU economic diplomacy strategy. 2017. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/570483/EXPO_IDA\(2017\)570483_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/570483/EXPO_IDA(2017)570483_EN.pdf) (дата звернення 17.04.2023 року).
6. Dursun Peksen (2019). Autocracies and Economic Sanctions: The Divergent Impact of Authoritarian Regime Type on Sanctions Success. *Defence and Peace Economics*. 30:3, 253–268, DOI: 10.1080/10242694.2017.1368258
7. Perez A. M. (2015). *Coercive Diplomacy in the 21st Century: A New Framework for the "Carrot and Stick"*. Dissertation. University of Miami. URL: <https://scholarship.miami.edu/esploro/outputs/doctoral/Coercive-Diplomacy-in-the-21st-Century/991031447095202976> (дата звернення 17.04.2023 року).
8. Dursun Peksen & Jin Mun Jeong (2022) Coercive Diplomacy and Economic Sanctions Reciprocity: Explaining Targets' Counter-Sanctions. *Defence and Peace Economics*. 33:8, 895–911, DOI: 10.1080/10242694.2021.1919831
9. Dursun Peksen (2019). When Do Imposed Economic Sanctions Work? A Critical Review of the Sanctions Effectiveness Literature. *Defence and Peace Economics*. 30:6, 635–647, DOI: 10.1080/10242694.2019.1625250
10. Coercive Economic Diplomacy. Trump unleashes the world's currency traders on Turkey's lira. Aug. 10, 2018. URL: <https://www.wsj.com/articles/coercive-economic-diplomacy-1533941895> (дата звернення 17.04.2023 року).
11. Яковюк І. В. Субсидіарність як принцип взаємовідносин національних держав і Європейського Союзу. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4. С. 22–30.
12. Inside Economic Diplomacy. URL: <https://2009-2017.state.gov/econpodcast/index.htm> (дата звернення 17.04.2023 року).
13. Яковюк І. В. Історичні передумови і основні етапи європейської інтеграції. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 4. С. 82–92.
14. Турчин Я., Димінська Ю. Європейська Служба зовнішньої діяльності (ЄСЗД) як інструмент посилення міжнародного впливу ЄС: стан та передумови для змін (науково-дослідна стаття). *Гуманітарні візії*. 2018. Вип. 4. № 1: 47–54. <https://doi.org/10.23939/shv2018.01.047>.
15. van Bergeijk, Peter A.G. and Moons, Selwyn (2009). *Economic Diplomacy and Economic Security*. New frontiers for economic diplomacy, pp. 37–54. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1436584 (дата звернення 17.04.2023 року).

16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (дата звернення 17.04.2023 року).
17. Жаліло А. Я. Економічна безпека. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18765 (дата звернення 17.04.2023 року).
18. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (дата звернення 17.04.2023 року).
19. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 17.04.2023 року).
20. Відділи з економічних питань у складі ЗДУ. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/pro-ukrayinu/ekonomichne-spivrobitnictvo/viddili-z-ekonomichnih-pitan-u-skladі-zdu> (дата звернення 17.04.2023 року).
21. Про дипломатичну службу: Закон України від 7 червня 2018 р. № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#n30> (дата звернення 17.04.2023 року).
22. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#n3> (дата звернення 17.04.2023 року).
23. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/fdi-strategy/> (дата звернення 17.04.2023 року).
24. Яковюк І.В., Єфремова К.В., Новіков Є.А. Економічна безпека і роль колективного Заходу у поствоєнному відновленні України. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38). С. 19–26. DOI 10.37772/2518-1718-2022-2(38)-2
25. Яковюк І. В., Туренко А. Ю. Конфіскація російських активів для відновлення України: правові проблеми реалізації. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 161.